

cokoli jiného, nikdy nedojde se takovýmto způsobem k myšlenkám obecně platným podle logického kriteria správnosti, což se nedá zamaskovat výmluvou, že v teleologickém myšlení nejde o pravdu ve smyslu shody se skutečností, nýbrž o užitečnost ve smyslu přiměřenosti prostředků k účelu. Odpovídá-li se na otázku proč? s a b y, není to poznatek a nepatří do vědy. Teleologické myšlení má svou teorii, své principy, své postuláty, které rovnati se dají v soustavu, teleologie jest formou nazírání i myšlení. Dr. Engliš o tom všem jedná se svého stanoviska, které jsme odmítli, výborně, ale epiteton „vědecký“ musí se ze všech výtěžků takovéto neologie škrtnouti.

Moratórium Hoover a plán Young.

Dňa 20. ledna 1930 podpísali v Hágú zástupci Nemecka a zástupci reparačných veriteľov úmluvu v novej úprave válečných záväzkov Nemecka. Prvý článok úmluvy stanovil, že „nový plán“ (plán Young a výsledky dvoch hágskych konferencií) sa prijímá ako „úplná a konečná úprava“ (règlement complet et définitif) všetkých finančných otázok vyplývajúcich pre Nemecko zo svetovej války. Nemecká vláda sa zaviazala slavnostne, že bude platíť annuity určené novým plánom.

Dňa 20. června 1931 navrhnuł prezident Hoover „jednorocný odklad všetkých plátov vztahujúcich sa na medzivládne dlhy, na reparácie a na dlhy vzniklé z poválečnej výpomocnej akcie, s výnimkou obligácií vlád, ktoré sú v majetku súkromných osôb“.

Od podpisu hágskych úmluv neuplynulo tedy ani celého poldruhého roku a problém reparácií a medzivládných dlhov je znova postavený na denný poriadok. Je pravda, že už na hágskych konferenciach bolo jasné, že nová úprava reparacií nebude môcť byť prevádzaná nerušene behom celého polstoletia. Tak na pr. nemecká delegácia prorokovala revíziu v dobe 10 rokov. Že však vývoj a zmena pomerov budú pokračovať tak prekotným tempom, to neočakávali ani tí najčiernejší pessimisti.

Americká iniciatíva dotýká sa hlavne nasledovných zaväzkov, splatných v dobe od 1. 7. 1931 do 30. 6. 1932:

1. Pohľadávky reparačných veriteľov voči Nemecku:

	v tisícoch	
	mariek	dollarov
Francia	846.200	201.395
Anglia	362.600	86.298
	1208.800	287.693

	v tisícoch	
	mariek	dollarov
	1208.800	287.693
Itália	192.100	45.719
Belgia	103.400	24.609
Rumunsko	12.200	2.903
Juhoslávia	79.400	18.897
Récko	6.700	1.594
Portugalsko	13.200	3.141
Japonsko	13.200	3.141
Polsko	0.500	0.119
Spojené státy	66.100	15.731
	1695.600	403.547

2. Pohľadávky Spojených štátov.

V tisícoch dollarov

Anglia	159.520
Francia	50.000
Belgia	7.950
Itália	14.706
Juhoslávia	250
Rumunsko	800
Récko	1.109
Polsko	6.213
Československo	3.000
Estonsko	483
Finsko	312
Lotyšsko	201
Litva	210
Maďarsko	68
Rakúsko	288
	245.110

3. Pohľadávky Anglie.

V tisícoch £

a) Medzispojenecké válečné dlhy:

Francia	12.500
Itália	4.000
Portugalsko	350
	16.850

	v tisícoch £
	16.850
Juhoslávia	300
Rumunsko	250
Récko	350
	<hr/>
	17.750
b) „Relief“ kredity	1.083'4
c) Rekonstrukčné kredity	865
d) Kredity na repariáciu	180'5
e) Kredity pre domínia a kolónie	8.686'8
f) Rôzne	177'7
Spolu	28.743'4

to jest 139,879.600 dollarov.

K tomu treba pripočítať pohľadávky Francie a Itálie vôči Československu, Polsku, Rumunsku, Juhoslávii a Récku a niektoré iné menšie položky (na príklad maďarské reparácie 9'5 mill. zl. korún, bulharské reparácie 10 mill. zl. frankov).

Z toho summárneho prehľadu vidíme, že Hooverov plán rozvíril celú radu komplikovaných otázok, poneváč jeho reperkusia na jednotlivé státy bola veľmi nerovná. Niet tedy divu, že návrh bol prijatý v Európe pocity hodne miešanými. Celý svet vítal súčasť s radosťou gesto amerického prezidenta, lebo znamenalo konec americkej isolácie a slubný počietok spolupráce veľkej zámorskej republiky pri riešení dnešných hospodárskych a finančných ťažkostí. Americký návrh postavil avšak nejednu vládu pred situáciu, ktorá vyžadovala zralého uváženia a vážného zkúmania.

Tak tomu bolo v prvom rade v Paríži. Francúzska vláda ocitla sa pred dvojím nebezpečím: značným schodkom na státnom rozpočte na rok 1931/1932 a kompromitovaním celej budúcnosti Youngovho plánu a to i jeho čiastky týkajúcej sa takzvanej bezpodmienečnej annuity, určenej pre rekonstrukciu francúzskeho zpustošeného územia.

Od konca války bolo úsilím francúzskej politiky vytvoriť pre materiálne válečné škody prioritu a zaistiť jím iný osud ako medzispojeneckým dlhom. Nepodarilo sa jej však presadiť toto stanovisko ani na mierovej konferencii, ani pri Dawesovom pláne, ba ani pri konsolidácii francúzsckych dlhov vôči Anglii a Amerike. Až Youngov plán a hágské úmluvy daly konečne Francii čiastočnú satisfakciu. Stanovili dôrazne, že dočasné

moratórium, ktoré je prípustné vo smysle Youngovho plánu v prípade finančných fažkostí Nemecka, nesmie sa vzťahovať za žiadnych okolností na takzvanú bezpodmienečnú čiastku (660 millionov zl. mariek) annuity, z ktorej Francii pripadá 500 miliónov.

Hooverov návrh znamenal tedy veľké nebezpečie pre Franciu hlavne z toho dôvodu, že nečinil rozdielu medzi povinnosťou Nemecka reparovať válečné škody na statkoch a inými poválečnými medzivládnymi záväzkami. Tým treba vysvetliť vzrušenie a neobyčajnú nervozitu francúzskej verejnej mienky a dramatické vyjednávanie, ktoré trvalo niekoľko týždňov medzi Parížou a Washingtonom. Konečne došlo avšak medzi Franciou a Amerikou k zásadnej dohode a k utvoreniu zvláštneho výboru znalcov, ktorý bol svolaný do Londýna za účelom adaptácie amerického návrhu k Youngovému plánu. Komitét zasedal s dlhšími prestávkami do 11. srpna 1931. Dospel k dohode, ktorá bola podpísaná všetkými státy s výnimkou Juhoslávie.

Zpráva komitétu konstatuje predovšetkým, že naldôležitejšími položkami, ktoré prichádzajú v úvahu behom „roku Hoover“, sú nemecké reparačné annuity a válečné dlhy vôči Spojeným Státom, Anglii, Francii a Itálii. Jedná sa o položky, ktoré nie len že dosahujú vysokých obnosov, ale majú i ohromný hospodársky vliv na interesované státy.

Hlavným úkolem komitétu bolo zachovať zásadu kontinuity nemeckých reparácií a válečných dlhov. Navrhnuté tedy, aby obnosy, ktorých sa týka moratórium Hoover, boli dodatečne splatené počnúc 1. červencom 1933 v desiatych ročných splátkach s úrokmi 3%. Služba Dawesovej požičky z roku 1924 a nemeckej medzinárodnej požičky z roku 1930 (mobilizovaná čiastka plánu Young) nebude prerušená. Bezpodmienečná nemecká annuita bude nemeckou vládou složená u bazilejskej Banky pre medzinárodné platy, ktorá avšak patričný obnos dá ihned k dispozícii spoločnosti nemeckých dráh. Naturálne dodávky Nemecka, o ktoré bol dlhý spor medzi Francií a Amerikou, budú tiež odložené, avšak dodávky, ktoré sú už v behu, budú provedené pomocou obnosov, ktoré sú uložené u bazilejskej banky.

Ohľadne nenemeckych platov nachádzame tieto ustanovenia: Československá annuita 10 millionov zl. mariek z titulu osvobodzovacieho prispevku spadá tiež pod moratorium a bude

splatná od 1. července 1933, v 10 annuitách. Naproti tomu komitét navrhuje, aby splátky do maďarských agrárnych fondov A a B neboli odložené. Maďarské a bulharské reparačné annuity majú byť suspendované, nakoľko nie sú určené pre agrárne fondy. Neplatenie mimonemeckych reparácií stavá do ľažkej situácie hlavne Récko, ktoré by malo dostať z týchto obnosov asi $\frac{3}{4}$. Récko domáhalo sa tedy, aby i jeho platy Bulharsku z úmluvy Moloff-Cafandris (vzájomná výmena bulharského a réckeho obyvateľstva) boli odročené. O tejto otázke má sa vyjednávať ďalej. Belgie a Nemecko uzavrely zvláštnu úmluvu, dľa ktorej moratorium nevzťahuje sa na dohodu v papierových markách, vypustených za války v belgickom obsadenom území (annuita 20 millionov zl. mariek).

Chceme-li vyjadriť číselne dosah konkluzií londýnskej konferencie znalcov, tak prichádzame k tomuto praktickému výsledku moratória Hoover :

	Zisk millionov	Ztrata dolarov
Spojené Státy	—	262
Anglia	—	54
Francia	—	92
Nemecko	380	—
Belgia	—	16
Itália	—	10
Angl. dominia a kolónie .	42	—
Československo	7	—
Polsko	13	—
Juhoslávia	—	16
Menšie evropské státy . . .	8	—
	450	450

Obraz tento (ktorý je len docela približný, poneváč presný výpočet je vzhľadom na komplikovanosť splatných termínov nemožný) vyžaduje niekoľko poznámok.

Najväčší schodok vykazujú Amerika a Francia. Deficit Anglie je značný len v zdánlivosti, poneváč pochádza z najväčšej čiastky z pohľadávok voči anglickým dominióm a kolóniam, týka sa tedy vňutorného vyúčtovania válečných nákladov britskej ríše. Veľmi citelne je avšak poškodená Juhoslávia, poneváč sa jedná o finančne pomerne slabú zem, u ktorej rozpočtový deficit bezmála 1 milliardy dinarov môže spôsobiť

vážne poruchy. Juhoslovanský delegát odoprel preto podpisať úmluvu. Komitét navrhnu, aby Banka pre medzinárodné platy prozkúmala situáciu Juhoslávie a poskytla prípadne potrebnú výpomoc národnej banke juhoslovanskej.

Hlavný zisk pripadá samozrejme Nemecku. Úľava pro nemecký státný rozpočet činí asi 1594 millionov mariek. Nemecko bude platíť behom roku Hoover len asi 200 millionov mariek pod titulom služby požičiek Dawes a Young, splátky do Ameriky z rozsudkov „Mixed Claims Commission“ (za válke Nemeckom zkoniškovaný americký majetok, atd.) a konečne annuity z nemecko-belgickej markovej úmluvy.

Získava ďalej Československo. Odložená splátka na oslobozovací príspevok činí 10 millionov zł. mariek a k tomu treba pripočítať annuity válečných dlhov vôči Spojeným Státom, Anglii, Francii a Itálii, takže v celku zisk činí asi 230 mill. Kč. V podobnej priznivej situácii nachádza sa Polsko (zisk asi 110 millionov zlotych).

*

Aká je situácia vytvorená novou dočasной úmluvou pre budúcnosť? Zkúmame-li literu textov, tak vidíme, že každá stránka ostala na svojich pozíciach a hladela zachovať integrálne svoje zásadné stanovisko. Amerika prehlásila veľmi dôrazne, že sa môže jednať len o jednorocný oddych vzhľadom na dnešnú finančnú krízu Nemecka, že avšak americké gesto nesmie byť vysvetlované ako nejaký krok k annulácii lebo sníženiu válečných dlhov, ďalej že reparačná otázka ostáva problémom čiste európskym, ktorý nemá pražiadnu súvislosť s pohľadávkami Spojených Státov. Nie menej húževnate chráni svoju tézu Francia: plán Young a hlavne jeho bezpodmienečná annuita ostávajú nenarušené a odložené obnosy musia byť úplne splatené pozdejšie. Nemci tiež neustúpili od svojich známych názorov. Londýnsky raport obsahuje výslovnu reservu Nemecka, že nemecká delegácia prijetím zásady pozdejšieho splatenia odročených obnosov nechce vyjadriť žiadnu mienku v platebnej schopnosti Nemecka v budúcnosti.

V skutečnosti nieť však dnes už vážnej pochybnosti o tom, že všetky tieto téze a stanoviská sú viacmenej len fikciou a slúžia hlavne k tomu, aby pripravily výhodnú taktickú poziciu

pre budúce jednania. Hooverové moratorium je vzdor všetkým formálnym visteniam prvým krokom k novému rozvíreniu celého problému reparácií a problému medzivládnych dlhov vôbec. Znamená, že tieto dva problémy sú v tej najužšej súvislosti.

Nejedná sa len o otázku finančnú, ale i o otázku hospodársku. Už roku 1926 naznačil som v mojom článku o medzi-spojeneckých dlhoch (viď Národochospodářský Obzor roč. 1926, str. 411), že fažiště celého problému spočíva v tom, či bude Európa vstave odvádzat ročne viac ako čtvrt milliardy dollarov do Ameriky, a to do Ameriky, ktorá sa uzavira dovozu europského zbožia vysokou hradbou colnej protekcie.

Iniciatíva amerického prezidenta je najlepším dôkazom, že i za oceánom začínajú sa otvárať oči pred tvrdou skutočnosťou. Problém tedy zraje a to urýchleným tempem pod vysokým tlakom hospodárskych a finančných pomerov. Citujem len jeden príklad: Bazilejský výbor bankárov, ktorý zasedal pred nedávnom pod predsedníctvom amerického občana za účelom štúdia problému úverov pre Nemecko, vyslovuje sa takto: „Príklad Nemecka ukazuje jasne, že v posledných rokoch boli sledované dve navzájom si protirečiace politiky: vytvoriť medzinárodný finančný systém, ktorý znamená platenie značných obnosov z dlžníckych státov do státov veritelských a súčasne klásť prekážky slobodnému pohybu zbožia. Dokial tieto prekážky existujú, naznačené kapitálové pohyby musia viesť k ohroženiu finančnej rovnováhy sveta.“

Táto výstraha, formulovaná tak kompetentnými osobnostami, je príznakom doby. Dnes už nikto nemyslí, že po uplynutí moratória Hoover môhlo by sa všetko jednoducho vrátiť do starých koľají.

Ťažko by bolo ovšem prorokovať, čo sa stane do 1. července 1932. Hlavné slovo majú Francia a Amerika. Snáď by se dalo myšleť na riešenie, dľa ktorého by nemecká annuita bola snížená na obnos, ktorý zodpovedá dnešnej výške bezpodmienečnej ročnej splátky (660 millionov mariek). Takýto obnos by Nemecko mohlo hrave platiť (sú to len asi 3% nemeckého rozpočtu) a to bez toho, že by muselo appelovať na cudzí kapitál, alebo nezdravým spôsobom stupňovať vývoz svojich domácich výrobkov. Obnos by stačil na hradenie rekonštrukčných výloh zpustošeného územia a ostal by i značný

zbytok pre Belgiu a Juhosláviu. Riešenie tohto druhu predpokladá ovšem škrtnutie medzispojeneckých dlhov. Uvedomí si velká zámorská republika, že by takto utrpená ztrata bola rýchle vyvážená rozkvetom medzinárodného obchodu?

Postavíme-li sa na menej optimistické stanovisko, tak by sa dalo uvažovať o tom, že by snížená nemecká annuita bola rozdelená medzi Franciu a Ameriku. Není snad úplne vylúčené, že by Francia pristúpila i na takéto riešenie, predpokladajúc ovšem, že by došlo medzi dobowu k úplnému ozdraveniu a konsolidovaniu politických, finančných a hospodárskych pomerov v Európe.

Ivan Krno.

Pokles cenové hladiny a břemeno dluhů.

V národochospodářské teorii, když probírají se důsledky poklesu cenové hladiny (což v širším slova smyslu bývá označováno jakožto deflace na rozdíl od deflace v užším slova smyslu, jíž rozumíme pokles cenové hladiny způsobený se strany měnové), se zpravidla myslí na důsledky jen v rámci jednoho národního hospodářství a nikoliv též na důsledky, které pokles cenové hladiny — ať jeho důvod jest jakýkoli — má pro hospodářství světové. Těmito účinky na světové hospodářství jest však třeba zabývat se dnes, kdy pokles cenové hladiny není zjevem v jednom státě, jak tomu bývá zpravidla při deflaci v užším slova smyslu, nýbrž kdy jde o světový pokles cenový. Je nasnadě, že tyto účinky na světové hospodářství budou v mnohem obdobně důsledkům deflace v hospodářství národním, budou však též složitější a částečně i povahy jiné. V tomto článku chceme se zabývat jen jedním z důsledků poklesu cenové hladiny, totiž účinky poklesu cenové hladiny ve spojení s mezinárodním a tuzemským zadlužením. Jde tu v podstatě o problém, jaké jsou důsledky okolnosti, že dluhy zůstávají na nezměněné výši nominální, rovněž i úroky z nich, zatím co celá soustava hospodářských čísel poklesla a v době krise nejenom číselný, nýbrž i reálný sociální produkt doznává značného snížení. Tuto otázku nelze posuzovat abstraktně, význam její závisí také na tom, v jakém časovém období a v jakém rozsahu cenová hladina poklesla. Právě proto jest tento problém